

**KENTSEL YAPILI ÇEVRENİN OLUŞUMUNDA AKTÖRLER
VE AKTÖRLER ARASI İLİŞKİLER ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME:
MARDİN ARTUKLU ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ**

Ayşe TEKEL*

Ali ARI**

Özet

Kentsel yapılı çevreler iki temel bileşenin etkileşimi sonucunda oluşmaktadır. Bu bileşenlerden ilki planlama sistemini tarif eden planlama mevzuatıdır. Diğeri ise yapılı çevrenin oluşumda rol alan aktörler, aktörler arası ilişkileri, sürece katılım biçimlerini tanımlayan 'sosyo-politik' alandır. Çalışmada Mardin Artuklu Üniversitesi yerleşkesi örneğinde kentsel yapılı çevre bileşenlerinin hangi aktörler tarafından, ne şekilde oluşturulduğu ortaya konmakta ve süreç sorgulanmaktadır.

Anahtar Kelimeler; Kentsel Yapılı Çevre, Aktörler, Mardin Artuklu Üniversitesi

**AN ASSESMENT ON THE ROLE OF ACTORS AND RELATIONSHIPS
BETWEEN ACTORS IN THE FORMATION OF URBAN BUILT
ENVIRONMENT: THE CASE OF MARDIN ARTUKLU UNIVERSITY**

Abstract

Urban built environment is formed as a result of interaction between two main components. First component is the planning regulation, which defines the planning system. The other component is 'socio-politic' field, which defines actors, relations between actors and the form of participation in the planning process. Within the scope of this study, how the components of built environment are

* Doç.Dr, Gazi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, ŞBP Bölümü, atekel@gazi.edu.tr

** Yüksek Şehir Plancısı, Mardin Valiliği, renginali@hotmail.com

formed and which actors lead this process are assessed, and this process is further questioned within the case study of Mardin Artuklu University campus area.

Keywords: Urban built environment, Actors, Mardin Artuklu University

Giriş

Yerleşim, ada-parsel, yapı ölçeğinde bileşenlerden oluşan kentsel yapıli çevreler farklı çıkarlara ve beklentilere sahip aktörlerin istekleri, amaçları, kaynakları, sınırları ve birbirleri ile ilişkileri sonucu oluşmaktadır. Yapılı çevreyi anlamak, bu aktörleri, onların isteklerini, amaçlarını ve birbirleriyle olan ilişkilerini bilmeyi gerekli kılmaktadır. Türkiye’de kentsel yapıli çevrelerin üretim ve biçimlendirilmesi, planlama sistemine bağıli olarak yürütölmekte ve denetlenmektedir. Planlama mevzuatı süreçte rol alacak aktörlerin davranış biçimlerini ve eylemlerini, sürece ilişkin işleyişi tanımlamaktadır. Sürecin işleyişi, aktörlerin bireysel davranış geliştirmelerini özendirmekte, bireysel eylemler çoğunlukla mevzii imar planları ve plan değışiklikleri ile gündeme gelmektedir.

Mevzii imar planları çoğunlukla yerel yönetimler tarafından toplumsal bir gereksinim olarak gündeme getirilmekte, gerçekte bu planlar aracılığıyla kent mekânı parçalanmakta, planlama kolaj çalışmasına dönüştürölmekte, kentsel yapıli çevrenin bütünselliğı kaybolmaktadır. Mevzii imar planları kentin sıçramalı şekilde büyümesine neden olmakta, bir yerin karakterinin değışmesine bütüncül bir şekilde etki edebilmekte, ‘yerleşim örüntüsü’nün değışmesine neden olabilmektedir. Yeni kurulan üniversiteler ağırlıkla kent dışında yer seçmekte ve üniversite yerleşke planları da mevzii imar planları ile gerçekleştirilmektedir.

Çalışmanın amacı, yeni gelişme alanlarında mevzii imar planı ile oluşturulan kentsel yapıli çevre bileşenlerinin hangi aktörler tarafından, ne şekilde oluşturulduğunu Mardin Artuklu Üniversitesi yerleşkesi örneğinde sorgulamak olarak belirlenmiştir. Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde kentsel yapıli çevre, bu çevreyi oluşturan bileşenler, yapıli çevrenin tasarım ve üretim

sürecinde rol alan aktörler tanımlanmaktadır. İkinci bölümde Türkiye’de kentsel yapıyı çevrenin oluşum süreci, süreçte rol alan aktörler ve kullanılan araçlar planlama mevzuatına bağlı olarak ortaya konmaktadır. Üçüncü bölümde ise Mardin Artuklu Üniversitesi yerleşkesi örneğinde kentsel yapıyı çevrenin oluşum süreci, süreçte yer alan aktörler ve rolleri irdelenmektedir.

1. Kentsel Yapılı Çevre ve Oluşumunda Yer Alan Aktörlerin Tanımlanması

1.1. Kentsel Yapılı Çevrenin Tanımı ve Bileşenleri

Kentsel yapıyı çevre, “arazi kullanımı”, “ulaşım sistemleri” ve “fiziksel çevre” birleşiminde insan aktivitelerini içeren bir bütündür (Handy vd, 2002: 65). Hall ve Doe (2000) yapıyı çevrenin bileşenlerini üç seviyede tanımlamaktadır. İlk seviyede yerleşim, ikinci seviyede alan morfolojisi ve üçüncü seviyede parsel ölçeğinde bileşenler yer almaktadır¹.

Tablo 1: Yapılı Çevrenin Bileşenleri

SEVİYE 1 YERLEŞİM	SEVİYE 2 ALAN MORFOLOJİSİ	SEVİYE 3 DETAY (PARSEL ÖLÇEĞİNDE)
• Yapılaşma Düzeni• Yol Ağı• Açık Alan• Parsel Tevhidi• Parsel İfrazı• Yoğunluk• Parsel Doldurma	• Park Alanları (Kamusal)• Eğlence-Oyun Alanları• Bahçe Düzenlemeleri• Peyzaj Düzenlemeleri (Kamusal)• Yaya Yolları ve Patikalar• Taşıt Yolları• Konut Dışı Alanlar• Yapıya Büyük İlaveler	• Yapı Tasarım Özellikleri• Özel Peyzaj Düzenlemeleri• Özel Otoparklar

Kaynak: Hall ,T., Doe, J., (2000), Design Control Policies for Small Areas: The Dacorum Residential Area Character Study, **Planning Theory&Practice**, Vol.1, No.2, pp. 242.

¹ Carmona (1999) yapıyı çevrenin bileşenlerini, mekânsal, morfolojik, bağlamsal, görsel, algısal, sosyal, işlevsel, sürdürülebilirlik ve tasarım-planlama süreci olarak dokuz başlık altında toplamaktadır (Carmona, 1999: 20).

Seviye 1; kentsel yapılı çevredeki değişimin ana bileşenlerini barındırmakta, yerleşimin ana omurgasını oluşturan bileşenleri içermektedir. Seviye 2; kamusal alanlar, taşıt ve yaya yolları gibi bileşenleri içermektedir. Seviye 3 ise parsel ölçeğinde özel düzenlemeleri, içermektedir

Yapılı çevreler, insan davranışlarının tümü hakkında fikir sağlamakta, politik, sosyal ve kültürel unsurları sembolize etmektedir. Yapılı çevreler döneminin ruhunu da yansıtmaktadır. Her kent bundan dolayı çok katmanlı işaretlerin ve sembollerin öyküsünü anlatan bir yazı gibi okunabilmektedir. Kentleri, metinler olarak düşünürsek yapılı çevreler, kentsel değişimin biyografisi olarak işlev görmektedir (Knox ve Ozolins, 2007: 315).

Yapılı çevreyi anlamamızda değişimler önemlidir (Habraken, 1998: 6). Değişen toplum yapısının yapılı çevreye yansımaları kaçınılmazdır. Yapılı çevrede meydana gelen değişimler, toplumun yapısı hakkında ipuçları vermektedir. Bu bağlamda yapılı çevre, toplumdaki ilişkileri, hareketleri ve çelişkileri de yansıtmaktadır.

Kentsel yapılı çevredeki değişiklikler 'yer'in karakterini olumsuz etkileyeceği, bozulmasına neden olabileceği gibi o 'yer'in karakterinin güçlenmesini de sağlayabilmektedir. Toplumsal duyarlılıkla gerçekleştirilen mekânsal değişimler, değişimin yaşandığı mekânın kimliğini güçlendirmektedir (Hall ve Doe, 2000).

1.2 Kentsel Yapılı Çevrenin Oluşumunda Aktörler

Habraken (1998) kentsel yapılı çevreyi uzun zaman diliminde birçok aktörle oynanan karmaşık bir oyun olarak tanımlamaktadır. Bu oyunun amacı bir tarafın kazanıp diğer tarafı kontrol etmesi değil, tüm insanların barış, refah içerisinde var olmasına izin vermektir. Oyun hakkında bilgi sahibi olmak için hangi aktörün hangi eylemde bulunduğu, oynamak için ise aktörlerin özelliklerinin bilinmesi gerekmektedir (Habraken, 1998: 29).

Knox ve Ozolins, kentsel yapılı çevrenin tasarım ve üretim sürecinde yer alan aktörleri 7 gruba ayırmaktadırlar. Bunlar (2007: 315):

- Arsa sahipleri
- Spekülatörler
- Girişimciler
- Müteahhitler
- Kullanıcılar
- Gayrimenkul şirketleri, finansörler ve diğer profesyoneller
- Yönetim ve düzenleyici kuruluşlardır

Arsa sahipleri, yapılı çevrenin üretim sürecini içeren olaylar zincirinin başında rol almaktadır. Logan ve Molotch (1987) spekülatörleri 3 farklı türde tanımlamaktadır:

1.Şanslı (rastlantısal) spekülatörler; Miras olarak mülk edinmiş ya da özel olarak aldığı arsayı değeri yükseldiğinde satan, farklı kullanımlar için kiralayanlar.

2.Aktif spekülatörler; Bireysel olarak arazi kullanımlarındaki ve arazi değerlerindeki değişimleri takip eden, buna göre hareket ederek arsaları alıp satanlar.

3.Yapısal (inşaat) spekülatörler.

Girişimcilerin yapılı çevrenin oluşumundaki temel rolleri yeni projelerin şekil ve yapısına karar vermektir. Alan seçimi ve proje kapsamının belirlenmesi girişimcilerin yapması gereken ilk roldür. Çoğu girişimci şirket arazi temini, tasarım, yapım ve pazarlama alanlarının tümünde hizmet vermektedirler. Tüketiciler kentsel gelişim sürecinde talepleri belirlemektedirler. Tüketici tercihleri ve davranışları temelde rekabetçi bir ortamda gelişmektedir. Tüketiciler genellikle bireysel olarak tepki vermemekte, seçenekleri ve gelişme sürecini toplu olarak etkilemeye çalışmaktadırlar. Gayrimenkul şirketleri, finansörler ve diğer profesyoneller kentsel gelişim sürecinde aracı ve kalifiye uzmanlar olarak devreye girmektedirler (Knox ve Ozolins, 2007). Yapılı çevrenin oluşumunda merkezi ve yerel yönetimlerin belirleyici rolü bulunmakta, yerel yönetimler

imar hakları ile yapılı çevreyi yasallaştırmakta ve yapılı çevreye yatırım yapmaktadırlar.

Kentsel yapılı çevrelerin oluşum sürecinde aktörlerin bir organizasyon yapısı içerisinde tanımlanmamış istekleri bir ya da birkaç aktörün ön plana çıkmasına ve mekânı kendi çıkarları doğrultusunda biçimlendirmelerine neden olmaktadır. Bu tür bir yaklaşım baskın olan aktörün biçimlendireceği planlamayı zorunlu kılmaktadır. Forester'e göre (1989), gücün planlama yoluyla mekâna yansıtılmasında üç farklı yöntem izlenmektedir. İlk yöntemde yönetimler planlama ile ilintili aldıkları kararları ve gerekçelerini açık, anlaşılabilir biçimde yazmayarak gerçek niyetlerini gizlemekte, kasıtlı bir belirsizlik ve kavram kargaşası yaratarak, söz konusu kararların uygulamada doğuracağı sonuçları maskeleymektedirler. Kimi zaman seçeneklerin tümünün varlığının ya da alınan kararın sakıncalarının açıklanmaması yoluna gidilmekte, bir seçeneksizlik sanısı yaratılmaktadır. Erkin planlama yoluyla mekâna yansıtılmasında izlenen bir diğer yöntem; kamuoyunda oluşabilecek tepkileri hafifletmek için yasaların öngördüğü işlemlerin yalnızca biçimsel olarak tamamlanmasıdır. Bu süreçte planlar hazırlanmakta ancak bir süre sonra, bu plan kararları tümüyle görmezlikten gelinmekte, unutulmakta ya da yeni kararlar alınarak uygulamalar önceki plan kararlarından tamamen farklı şekilde gerçekleştirilmektedir. Son yöntem ise toplumun gereksinme algısına yön vermek, hatta onu biçimlendirmektir. Bu yönlendirme, gereksinmelerin, sorunların tanımlanmasında ve sunulan çözümlerde ideolojik bir dil kullanılarak yapılmakta, zorlayıcı faktörler bu amaçla çarpıtılarak betimlenmektedir (Ökten ve Şengezer, 2007: 5).

2. Türkiye'de Kentsel Yapılı Çevrenin Oluşum Süreci

Ulusal düzeyde planlama sistemine sahip pek çok ülkede olduğu gibi ülkemizde de kentsel yapılı çevrenin üretim ve biçimlendirilmesi planlama sistemine bağlı olarak yürütülmekte ve denetlenmektedir (Ünlü, 2006: 63). Planlama mevzuatı yapılaşma faaliyetlerinin yönlendirilmesi ve denetlenmesi için yasal bir çerçeve sunmakta; süreçte rol alacak aktörlerin davranış biçimleri ve eylemlerini, sürece

ilişkin işleyişi tanımlamaktadır. Ülkemizde kentsel yapılı çevrenin oluşumunda yerleşime ilişkin girdiler nazım imar planları, alan morfolojisine ilişkin girdiler uygulama imar planları, detay girdiler vaziyet planı ve mimari projeler ile belirlenmektedir.

3194 sayılı İmar Kanunu'nda nazım ve uygulama imar planlarının tanımları yapılmaktadır. Buna göre;

Nazım imar planı; Varsa bölge veya çevre düzeni planlarına uygun olarak halihazır haritalar üzerine, yine varsa kadastral durumu işlenmiş olarak çizilen ve arazi parçalarının; genel kullanım biçimlerini, başlıca bölge tiplerini, bölgelerin gelecekteki nüfus yoğunluklarını, gerektiğinde yapı yoğunluğunu, çeşitli yerleşme alanlarının gelişme yön ve büyüklükleri ile ilkelerini, ulaşım sistemlerini ve problemlerinin çözümü gibi hususları göstermek ve uygulama imar planlarının hazırlanmasına esas olmak üzere düzenlenen, detaylı bir raporla açıklanan ve raporuyla beraber bütün olan plandır (Madde 5).

Uygulama İmar Planı; Tasdikli hâlihazır haritalar üzerine varsa kadastral durumu işlenmiş olarak, nazım imar planı esaslarına göre çizilen ve çeşitli bölgelerin yapı adalarını, bunların yoğunluk ve düzeyini, yollara ve uygulama için gerekli imar uygulama programlarına esas olacak uygulama etaplarını ve diğer bilgileri ayrıntıları ile gösteren plandır.

Nazım imar planları, belediye ve mücavir alan sınırları içinde belediye meclislerince kabul edilerek yürürlüğe girmektedir. Bu alanların dışında ise, valilik veya ilgisince yapılan veya yaptırılan planlar, valilik (il genel meclisi) tarafından onaylanarak yürürlüğe girmektedir. Belediye ve mücavir alan sınırları içerisinde kalan yerler için yapılacak olan uygulama imar planları ilgili belediyelerce yaptırılmakta ve belediye meclisince onaylanarak yürürlüğe girmektedir. Bu alanlar dışında kalan yerler için yapılacak planlar ise, valilik veya ilgisine yaptırılmakta, il genel meclisince onaylanarak yürürlüğe girmektedir (Madde 8) (Ünal, 2003: 26). Büyükşehirlerde nazım imar planları büyükşehir belediyesi, uygulama imar planları ilçe belediyelerince yaptırılıp, onanmaktadır.

Belediye sınırları içerisinde kentsel yapılı çevreye ilişkin bir öneri ya da mevcut kentsel yapılı çevrede gerçekleştirilmesi düşünülen bir değişiklik, plancılar ya da mimarlar tarafından ilgili belediyeye sunulmakta, öneri belediyede çalışan meslek adamları tarafından değerlendirilmekte, belediye meclislerinde tartışılmakta, değerlendirme sonrası kabul edilen öneri 30 gün süre ile askıya çıkarılmakta ve halkın bilgisine sunulmaktadır. Askı sürecinde plana yapılan itirazlar belediye meclisince on beş gün içinde değerlendirilmekte, tüm bunların sonucunda, öneri kabul edilmekte ya da reddedilmektedir.

Yeni kurulan üniversite yerleşkeleri için çoğunlukla belediye sınırı dışında yer seçilmekte ve bu yerleşke planları mevzii imar planları ile gerçekleştirilmektedir. 3194 sayılı İmar Kanunu'na bağlı olarak oluşturulan 'Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmelik'te mevzii imar planı tanımı yapılmaktadır. Mevzii imar planı; mevcut planların yerleşmiş nüfusa yetersiz kalması veya yeni yerleşim alanlarının kullanıma açılması gereğinin ve sınırlarının ilgili idarece belirlenmesi halinde, bu yönetmeliğin plan yapım kurallarına uyulmak üzere yapımı mümkün olan, yürürlükteki her tür ve ölçekteki plan sınırları dışında, planla bütünleşemeyen konumdaki, sosyal ve teknik altyapı ihtiyaçlarını kendi bünyesinde sağlayan, raporuyla bir bütün olan imar planı olarak tanımlanmaktadır.

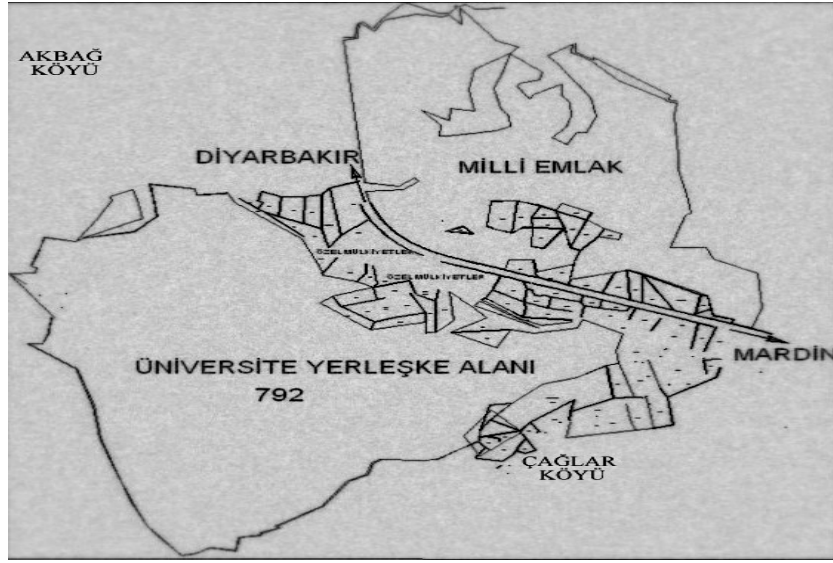
Mevzii planlar bir yerin karakterinin değişmesine bütüncül bir şekilde etki edebilmekte, 'yerleşim örüntüsü'nün değişmesine neden olabilmektedir. Bu değişimin yarattığı etkilerinin hissedilmesi uzun zaman almaktadır.

3. Mardin Artuklu Üniversitesi Planlama Süreci ve Süreçte Rol Alan Aktörler

Mardin Artuklu Üniversitesi'nde yapılı çevre oluşum süreci Mardin'de üniversite kurulma kararının alınması ile başlamıştır. 29.05.2007 tarihinde Mardin'de Artuklu Üniversitesinin kurulması kararı alınmıştır. 18.10.2007 tarih ve 26674 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 2007/12701 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile içerisinde Mardin Artuklu Üniversitesi'nin de bulunduğu 17 devlet üniversitesinin yeri-

nin oluşturulacak kurullar tarafından tespit edileceği karara bağlanmıştır. Mardin Artuklu Üniversitesi Yerleşke Alanı Yer Seçim Kurulu: DPT Müsteşarı, Maliye Bakanı Müsteşarı, Yüksek Öğretim Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürü, Mardin Valisi, Mardin Belediye Başkanı ve Mardin Artuklu Üniversitesi Rektörü olmak üzere toplam altı kişiden oluşmuştur. Söz konusu kurul, 14.01.2008 tarihinde Mardin'de yaptığı inceleme ve değerlendirmeler sonucunda Mardin Artuklu Üniversitesi yerleşkesinin Diyarbakır-Mardin karayolu ile bölünen bir kısmı Milli Emlak Müdürlüğü'ne, bir kısmı şahıslara ait olan mera alanı üzerinde kurulmasını kararlaştırmıştır (Şekil 1).

Şekil 1: Mardin Artuklu Üniversitesi Yerleşkesi ve Yakın Çevresinde Milli Emlak Müdürlüğü ve Özel Mülkiyete Ait Arazi Dağılımı

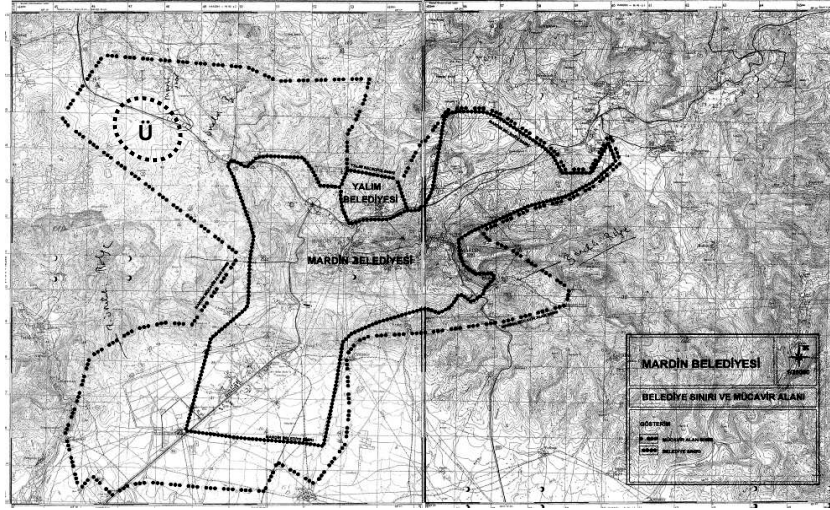
Kaynak: Mardin Belediyesi (2008), Mardin Artuklu Üniversitesi Yerleşkesi ve Yakın Çevresinde Milli Emlak Müdürlüğü ve Özel Mülkiyet'e ait Arazi Dağılımı, Mardin.

Bunu kararı takiben üniversitenin kurulacağı mera vasıflı parsel, Mardin Mera Komisyonu Başkanlığı'nca hazırlanan inceleme raporu'na istinaden 06.02.2007 tarih ve 273 sayılı Mardin Valiliği oluru

ile mera vasfından çıkarılmıştır. Daha sonra Maliye Bakanlığı'nın 14.08.2007 tarih ve 50480 sayılı kararı ile 3180.5 dönümlük arazinin Mardin Artuklu Üniversitesi'ne tahsisine, tahsis edilen taşınmazın 1500 dönümü geçmeyecek şekilde yerleşke yapılaşma alanı olarak kullanılmasına karar vermiştir. Artuklu Üniversitesi Rektörlüğü'ne de iki yıllık ön tahsis belgesi hazırlanarak iki yıl içinde tahsis şartlarının yerine getirilmesi halinde (fakülte binalarının yapılmaya başlanması) kendilerine yapılan tahsisin kesin tahsise dönüştürüleceği bildirilmiştir.

Bu çalışmalardan sonra üniversite yerleşke alanının bir kısmı Mardin belediyesi sınırı bir kısmı ise mücavir alan sınırı içerisinde kaldığı için (Şekil 2) Mardin Valiliği, üniversite yerleşkesi ile bu yerleşkeye paralel uzanan Mardin-Diyarbakır karayolu arasında kalan şahıs ve milli emlak arazilerini de içerisinde alan bölgede 'Mardin Artuklu Üniversitesi Yakın Çevre Yerleşimi' adı altında bir mevzii imar planı hazırlanmıştır.

Şekil 2: Mardin Belediye ve Belediye Mücavir alan sınırları

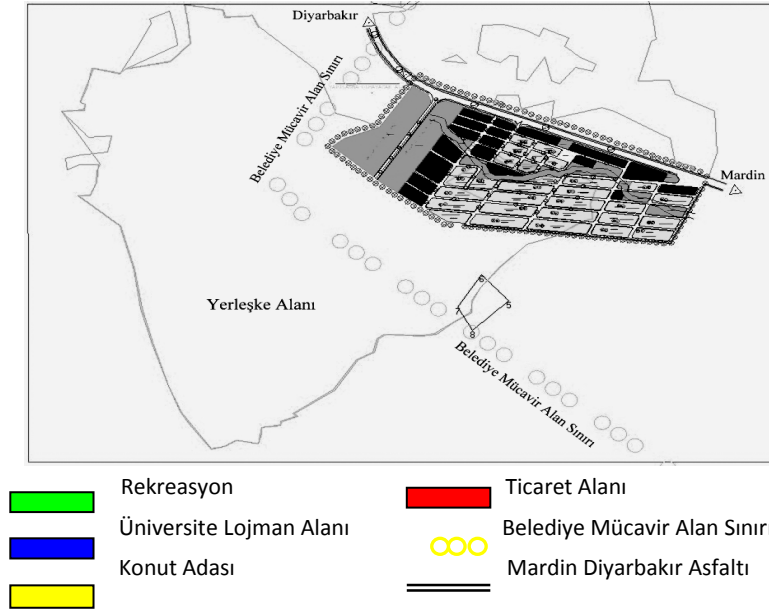

■■■■■■■■■■
Belediye Mücavir Alan Sınırı

—————
Belediye Sınırı

Planda planlama alanı 700 dönüm ile sınırlandırılmıştır²². Planlama alanının % 40'ı üniversite giriş yolu, yeşil alan ve diğer kamusal kullanımlara, kalan % 60'lık kısmı ise düşük yoğunluklu (taks/kask:0.15/0.30 hmax=6.50) konut alanına ayrılmıştır. Planlı arsaya dönüşen 420 dönüm imarlı alanın 96 dönümü Mardin Artuklu Üniversitesi'ne lojman alanı ve yurt binası yapılması amacı ile ayrılmıştır. Planlama alanı içindeki şahıslara 240 dönüm büyüklüğünde, üzerinde iki katlı konut yapılabilecek imarlı arsalar önerilmiştir. Şahıs arazilerinden eşit oranda (% 40) düzenleme ortaklık payı kesilmiş; Milli Emlak arazileri için 140 dönüm araziye karşılık 84 dönüm imarlı arsa önerilmiştir (Şekil 3)

Şekil 3. Mardin Artuklu Üniversitesi Yerleşkesi ve Yakın Çevre Yerleşimi Mevzii İmar Planı

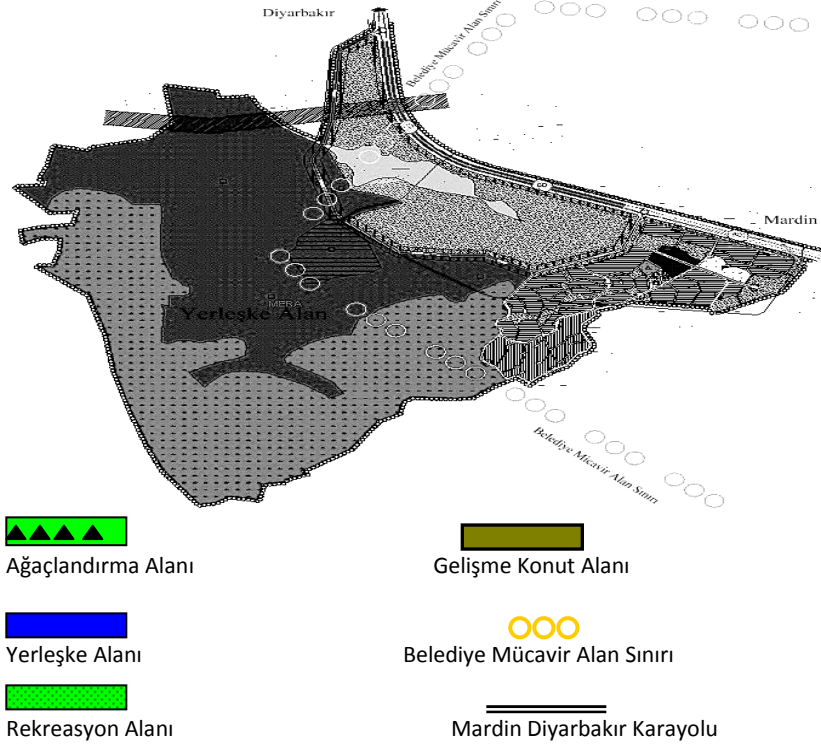
Bu plan, Mardin Kent Konseyi'nin Mayıs 2008 toplantısında tartışmaya açılmıştır. Toplantıda meslek odası temsilcileri, Mardin

²² Bu arazilerin 140 dönümü hazine 400 dönümü ise özel şahıs arazisidir.

valisi, belediye başkanı, rektör yardımcısı ve yerel halk bir araya gelecek planı tartışmışlardır. Plan 02.07.2008 tarihinde Mardin Belediye Meclisince onanmış ve askıya çıkarılmıştır. Plan askı sürecinde plana hiçbir itiraz yapılmamıştır.

Ancak plan onandıktan sonra Mardin valisi ve belediye başkanı değişmiş ve bu değişim ile birlikte planda revizyon yapılması gündeme gelmiştir. Hazırlanan Revizyon Mevzii İmar Planında Mardin Artuklu Üniversitesi'nin ön cephesinin tamamı (şahıs ve hazine arazilerini içine alan bölge) yeşil alan, üniversite yerleşke alanının doğu cephesi ise düşük yoğunluklu gelişme konut alanına ayrılmıştır (100ki/ha). Bu planda ilk plandan farklı olarak yerleşke alanının ön cephesi imara kapatılmış, güneydoğusu imara açılmıştır (Şekil 4).

Şekil 4: Mardin Artuklu Üniversitesi Yerleşkesi ve Yakın Çevre Yerleşimi Revizyon Mevzii İmar Planı

Hazırlanan revizyon imar planı 07.08.2009 tarihinde belediye tarafından onanmış ve plan 08.09.2009-07.10.2009 tarihleri arasında askıya çıkarılmıştır. Söz konusu askı süresinde tüm arazi sahipleri plana itiraz etmişlerdir. Ancak itirazların tamamı plan ile kamu yararının korunduğu gerekçesi ile reddedilmiştir. Bu süreci takiben itirazları reddedilen arazi sahipleri konuyu yargıya taşımışlardır.

Her iki plan hazırlanırken üniversite alanı ve yakın çevresini de içerisine alan 1/25.000 ölçekli Mardin Kızıltepe Çevre Düzeni planı kararlarına aykırı kararlar alınmıştır. Üniversite Alanı ve Yakın Çevresi 1/25.000 ölçekli ÇDP’de (Çevre Düzeni Planı’nda) tarımsal niteliği korunacak alan, doğal niteliği korunacak alan ve ağaçlandırma alanı olarak planlanmıştır.

Mardin Artuklu Üniversitesi ve yakın çevre yerleşimi planlama sürecinde aktörlerin sürece katılım etkileri Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2: Tasarım ve Planlama Aşamasında Aktörlerin Sürece Katkısı

Aktörler		Mevzii İmar Planı Süreci	Revizyon İmar Planı Süreci
Belirleyici Aktörler	Valilik	●	●
	Belediye	●	○
	Üniversite	○	●
	Arsa Sahipleri	∅	—
	Siyasetçi ve Bürokratlar	○	—
	Mimar ve Mühendisler	○	—
	Finansörler ve Müteahhitler	○	—
	Kent Konseyi ve Sivil Örgütler	○	—
Destekleyici Aktörler	Küçük Ticaret Yatırımcıları	○	—
	Basın	○	—
●	Güçlü Etki	++++	
○	İlgi / Etki	+++	
∅	Sorumluluk	++	
—	İlgisiz / Habersiz	+	

İlk planda arsa sahiplerinin planlama sürecine dâhil edilmesi, planlamanın ağırlıkla onların istemleri doğrultusunda şekillenmesine neden olmuştur. Revizyon imar planı ise valilik, belediye ve profesyonellerin kontrolü altında gerçekleştirilmiştir.

Sonuç

Kentsel yapılı çevre oluşumunda planlama ve tasarım süreci; ilgili tüm aktörlerin koordinasyon içinde hareket etmelerini, imar kararları ve yasal düzenlemelere uymayı, önerilen projede toplum yararını esas almayı zorunlu kılmalıdır. Bu nedenle kentteki gelişmeleri etkileyecek politikalar sadece o toplumdaki ilişkilerin bir organizasyon ağı ya da uzlaşma ortamı içerisinde geliştirilmesi ile elde edilmelidir. Planlama erkini elinde tutan yerel ve merkezi yönetimlerde aktörler arası uzlaşmanın sağlanmasında koordinatör görevi görmeli, planlamayı kamu yararı odaklı yönlendirmelidirler.

Yapılan incelemeden anlaşıldığı üzere Artuklu Üniversitesi ve yakın çevre yerleşimi için hazırlanan mevzii ve revizyon imar planları üst ölçek plan kararlarından ve kent bütününden bağımsız ele alınmıştır. Öneri planlar mevcut plana bir kolaj gibi eklemlendirilmiştir. Plan kararlarının oluşum sürecinde aktörlerin bir organizasyon yapısı içerisinde tanımlanmamış istekleri her iki planda farklı aktörlerin ön plana çıkmasına ve yerleşke kararının bu aktörlerin istemleri doğrultusunda biçimlendirilmesine neden olmuştur. Dolayısı ile her iki planda birbirinden farklı yerleşim dokuları önerilmiştir. Oysa üniversite yerleşke planının yer seçim kararından başlayarak sorgulanması, belirleyici ve destekleyici aktörlerin planlama sürecine dâhil edilmesi, planlar üzerinde uzlaş sağlanarak, yapılaşma kararlarının bu doğrultuda verilmesi gerekmektedir.

Kaynakça

- Carmona, M., (1999), Residential Design Policy and Guidance: Content, Analytical Basis, Prescription and Regional Emphasis, **Planning Practice & Research**, Vol.14, No.1, pp.17-38
- Forester, J., (1989), "**Planning in the Face of Power**", Chicago University Press.
- Habraken N. J., (1998), "**The Structure Of The Ordinary: Form And Control in The Built Environment**", Teicher, Jonathan (Ed), <http://books.google.com> , pp.6-7.
- Hall ,T., Doe, J., (2000), Design Control Policies for Small Areas: The Dacorum Residential Area Character Study, **Planning Theory&Practice**, Vol.1, No.2, pp. 242.
- Handy, S. L., Marlon B., Reid E., Richard K., (2002), "How the Built Environment Affects Physical Activity: Views From Urban Planning", **American Journal of Preventive Medicine**, Vol.23, No. 2S, pp. 64-73
- Knox P., Ozolins P., (2007), "The Built Environment" **Urban Design Reader**, Bymatthew Carmona and Steve Tiesdell (Ed), Architectural Press, pp.313-318
- Logan J.R and Molotch, H.L., (1987), **Urban Fortunes: The Political Economy of Place**, University of California Press, pp. 383.
- Maliye Bakanlığı'nın 14.08.2007 tarih ve 50480 sayılı kararı.
- Mardin Belediyesi Meclis Kararı. 02.07.2008 tarih ve 2008/35 sayılı karar.
- Mardin Belediyesi Meclis Kararı. 07.08.2009 tarih ve 2008/90 sayılı karar.
- Mardin Valiliği Mera Komisyonunun 06.02.2007 tarih ve 273 sayılı kararı.
- Ökten, A.N., ve Şengezer, B., (2007), "Yarışmacı-katılımcı Planlama Söyleminin Uygulamadaki Yansımaları; Eleştirel Bakış", **Megaron**, YTÜ Mimarlık Fakültesi E-Dergisi, Cilt.2, Sayı.1, ss.1-10.
- Resmi Gazete, 18.10.2007 tarih ve 26674 sayılı.
- Ünal, Y., (2003), **Türk Şehir Planlama Hukuku**, Yetkin Yayınları, Ankara.
- Ünlü, T., (2006) "Kentsel Mekanda Değişimin Yönetilmesi" , **METU JFA**, 23/2, ss.63-92.